

לענין נולד ומוליד והכנה בשבת ויום טוב - שיעור 632

I. לענין נולד שנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון בריש ביצה - יש ג' מיני נולד - עיין בשמירת שבת כהלכתה (כ"ג - הערה ק"ט)

(א) נולד גמור שלא היה כלל בעולם מבעוד יום גם ר"ש מודה שאסור לכן אסרינן אפר של עצים שהוסקו ביום טוב (זי"ה ט. תוס' ד"ה אמר ושר"ע תל"ח - ט"ו ובמ"ב ט"ז) ולהר"ן (ריש פ"ק) ג"כ ביצה שנולדה ביו"ט אסור משום נולד אמנם גשם לפי מסקנת הגמרא (טירוזין מ"ו) ותוס' (ריש זי"ה ד"ה קס"ד) דאמרינן מיא בעבים מינד ניידוי ולפיכך הרי המים בעולם ולא הוי מוקצה (של"ח - ח) ושלג ג"כ לא הוי נולד משום דנעשה לגריעותא לעשות מים לקרח (שש"כ ט"ז - ק"י ושם פרק י - הערה י"ד) אמנם שמענו מרב משה דשלג הוי מוקצה מחמת גופו ואם נפל בשבת הוי נולד ומטעם הגרשז"א אין איסור נולד בעשיית קרח במקרה בשבת ויו"ט

(ב) נולד שאינו דבר חדש לגמרי אלא שנשתנה ממה שהיה מיוחד בכין השמשות כאן יש מחלוקת ר"ש ור"י ובשבת נקטינן לקולא כר"ש וביו"ט לחומרא כר"י כגון עצמות שנתפרקו מהבשר שעליהן דבשבת מותרות בטלטול (ש"ח - כ"ז) וביו"ט העצמות אסורות (תק"ח במ"ב ל) אכן אם אינם ראויים גם למאכל בהמה אז הוי מוקצה גם בשבת (ש"ח - כ"ז) וכן כלי שנשברה בשבת ואינו ראוי למלאכתו הראשונה בשבת מקילין וביו"ט מחמירין (בה"ל ש"ח - ו ד"ה לשום מלאכה) אבל לדעת הב"ח והט"ז שהביא הבה"ל שרי דלא חשיב נולד ואפילו ביו"ט שרי ואבאר וכן בהמה שנתבלה ביו"ט (תק"ח - ו) וכן אין מבקעין עצים מן הקורה שנשברה ביו"ט (תק"ח - ה) משום נולד ובשבת אין בו משום נולד וכן בתרנגולת העומדת לגדל ביצים אסורה משום נולד אבל בתרנגולת העומדת לאכילה אין נולד כיון דראויה הביצה אגב אמה לאכילה ואסורה מטעמים האחרים

(ג) נולד דמעיקרא נמי היה ראוי לאכילה נחשב אוכלא דאפרת הוא ומותר באכילה לכן משקיין שזכו מתותים ורימונים אם הפירות עומדים לאכילה המשקיין שזכו מותרים בשתיה (ש"כ - ה) לכן ביצה שנולדה מתרנגולת העומדת לאכילה אין הטעם משום נולד דאוכלא דאפרת הוא אלא משום הכנה דרבה ולרש"י הוי מוקצה דאורייתא ודלא כהר"ן הנ"ל דמשום נולד

II. עוד כללים

(א) כל נולד שאפשר לגומרו בידי אדם והוא התחיל מבעוד יום לכו"ע מותר כגון קדירה חייתא (זי"ה כ"ז. וע"ש רש"י וברמ"א כ"ג - ז ובספר טלטולי שבת דף 171)

(ב) ולכן נכרי שעשה נעליים והתחיל מבעוד יום וגמרו בשבת מותר לנעול אותן (כ"ג - ז)

(ג) אמנם דבר שנעשה כולו בשבת יש מחלוקת בדבר (שכ"ה - ז) לר"ת הוי נולד ולהרא"ש גם זה נקרא גומרה בידי אדם (מ"ב ט"ז - י"ז ובה"ל ד"ה יש אסרינן)

III. האיסור מוליד יש חמשה אופנים שונים עיין שמירת שבת כהלכתה (כ"ג - ק"ט)

(א) המוליד בידיים דבר חדש לגמרי הרי זה אסור לכולי עלמא מדינא דגמרא (זי"ה ל"ג) אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים (תק"ז - ה) ועיין בה"ל שדעת הט"ז דאיסורו מן התורה אבל לרוב הפוסקים איסורו מדרבנן ונפק"מ באמירה לנכרי במקום מצוה

(ב) המוליד דבר חדש מדבר קיים מחלוקת היא בין רש"י ורמב"ם (שנת ל"ח:) ולכן אין מרסקין לא את השלג ולא את הכרד לרש"י משום מוליד ורמב"ם משום גזירת סחיטת זיתים וענבים ועיין משנה ברורה (כ"ג - ק) דאסור לשפוך רותחין על כלים שיש עליהם שומן ועיין בשו"ע (ש"כ - י"ד) אם אפשר לא יטיל מי רגלים לתוך השלג ועיין רמ"א (שכ"ו - י) לענין בורית ומלח

(ג) מוליד שהוא גורם שיוולד מחלוקת הרמב"ן וספר התרומה עיין בר"ן על הרי"ף (סוף פרק ד' דשבת) והרמ"א (ש"ח - ט"ז) חושש לכתחילה לשיטת ספר התרומה אבל במקום הצורך

יש לסמוך להקל במוליד זה בכל אופן

(ד) מוליד דמעיקרא נמי היה ראוי לאכילה לכולי עלמא מותר להולידו אפילו בידיים ולכן מותר לסחוט פירות שאינם עומדים לסחיטה (ש"כ - ה)

(ה) מוליד שאינו מתכוין ואין כל ממשות והוא מתעסק בדבר אחר לגמרי מותר להולידו

IV. שאלות בענין מוליד ונולד בשבת ויום טוב

1. פיזור מלח על גבי קרח עיין שו"ת מחזה אליהו (פ"ז) שהאריך בזה והתיר משום דלדעת הרמב"ם (כ"ח - י"ג) ורש"י (כ"ח): דדוקא מרסק בידיים אסור אבל ריסוק ממילא מותר וגם לדעת בעל התרומות יש להתיר משום ג' טעמים (כ) דלדעת הרמ"א (ש"ח - ט"ז) במקום צורך גדול יש להתיר (אופן ג') (כ) דלדעת הפמ"ג בראש יוסף (שפ"ח - ט"ז) ששיטת התרומות הוא שאם המניח ברד כנגד החמה אין בדעתו לטלטלו כלל בשבת אין בהנחה זו שום איסור רק בטלטול אחר שנמש יש איסור (כ) אין המים הנמס עומד וניכר אלא נבלע בתוך השלג והוי כנותן שלג וברד לתוך כוס ומותר

2. יש לדון אם מותר לשפוך מים חמים על צוקר? (אופן ז') דאסור לשפוך רותחין על שומן ואם מתבטל האיסור מיד בשעה שהוא מוליד יש מחלוקת הפוסקים עיין בכף החיים (ש"כ - ט"ע) דדעת הרב המגיד בשם התוספתא דאפילו לרסק בידיים לתוך הכוס שרי וכן דעת הרמב"ן והמג"א והח"א (כלל י"ד - ה"ב) אבל דעת הלבוש כדעת השו"ע וגם הגר"ז מחמיר כהרא"ש שאסור ועיין בשער הציון (ש"ח - קמ"ו) דטוב להחמיר לכתחלה ועיין בספר קצות השלחן (קכ"ז - י"ד) "שיש לאסור לשפוך מים חמים על צוקר שמכח קילוח מים חמים נימס הצוקר והוי כממחה בידיים (אופן ז') וזה לא נמצא בפוסקים" ועיין בספר ברכת השבת דנייעור סוכר בכף בתוך הכוס גם זה ריסוק בידיים ופוק חזי דנהגו לנער והמתירים סמכו על ב' טעמים להיתר (כ) דלרסק בידיים לתוך הכוס מותר (כ) דנייעור לא חשיב ריסוק ועיין ספר יסודי ישורון (ל"ט מלאכות 282) דסוכר אוכל הוא אף קודם המסתו במים משא"כ שלג ועיין בספר אמרי יושר בהנהגות החזו"א שחשש להחמיר בזה ועיין בספר Shabbos Kitchen Page 174 (16) שהביא דעת כמה פוסקים לאיסור ועיין עוד בספר הלכות שבת מרב שמעון אידער שסתם להתיר וכן כתב האג"מ (ד - ע"ד ל"ה ב)

3. לענין משקין קפואים (frozen) המופשרים מאליהם עיין בשיעור 94 (III-3)

4. להכניס מים לתא ההקפאה (ice tray) דזה נולד גמור (אופן ח') עיין בשיעור 94 (III-4)

5. הפקאת דבר לח כמו Soup בשבת ויו"ט לשיטת רב משה ורשז"א צריך להתיר לטעמים למעלה ולא כשו"ת מחזה אליהו (פ"ח) שדן לאיסור (אופן ג')

6. בתשמיש ice cube dispenser לדעת המתירים אם זה פסיק רישא שיתחיל לפעול מיד אסור להסיר האייסעס ואם לאו מסתמא שהוא מותר וזה לדעות המתירים פתיחת המקרר בזמן שאינו פועל (וצריך שאלת חכם)

7. לענין עשיית אייסעס עיין שמירת שבת כהלכתה (כ"ז - דף רל"ז) דמותר להכניס אבקת גלידה לתוך המקרר לעשותה גלידה שהרי היא נאכלת גם לפני ההקפאה (אופן ד') וקצת ראייה לדבר מגלגול ביצה על גג רותח דלא אסרינן ליה משום נולד (רשז"א) ועיין עוד אור שבת (ד - דף ק"ז) שהוא סבר שדעת רשז"א ורב משה דאסור לעשות אייסעס בשבת ויום טוב וצ"ע

8. מותר ללבוש בגדים עשויים מחומר סינטטי (synthetic) גם אם בשעת לכישתם או פשיטתם נוצרים כעין ניצוצות. (אופן ה')

9. Whipped cream from a pressurized can may be אסור since it transforms a liquid into a solid See Shabbos Kitchen page 169. (Rav M. Stern, Rav M. Klein, Rav Y. Roth, Rav S. Felder)

נבסם לעלוני נשמות אבי אורי ר' אלעזר ליפא ב"ר יעקב ארזבי ע"ה אלא אורתי באשה רחל ב"ר גרשון חנוך הענין הכפן ע"ה